

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PREVENCE UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ A ŽÁKŮ DO ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY

Dalibor Křepský

Doplňkový tematický blok IV – Podpora kompetencí vedoucích pedagogických pracovníků domovů mládeže a zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Kompetence leadera úspěšné školy

CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008145

Důležité zásady, které vycházejí z Úmluvy o právech dítěte:

- Dítě má nárok na zvláštní pomoc.
- Rodina jako základní jednotka společnosti musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu.
- V zájmu harmonického rozvoje osobnosti by mělo dítě vyrůstat v rodinném prostředí a v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.

Principy aktivit směřujících k ochraně dětí:

- Dítě musí být středem pozornosti.
- Problémy v rodině by se měly řešit zejména v ní samé.
- Pomoc by měla přicházet za dítětem z rodiny, z venku by měla přijít až v krajních případech.
- Za dítě jsou odpovědni především rodiče.
- Důraz na prevenci problémů a včasnou intervenci.
- Přístupy posilující a podporující rodiče v jejich roli.
- Efektivní využití pobytových zařízení pro děti.

Zanedbávání péče:

- Zanedbávání výživy.
- Zanedbávání ošacení.
- Bezdomovectví.
- Zanedbávání zdravotní péče.
- Zanedbávání vzdělání a přístupu k němu.
- Neadekvátní dohled.
- Zanedbávání ochrany dítěte před nebezpečím z okolí.
- Zanedbávání emoční – neadekvátní podpora a přijetí dítěte.

Druhy rodičů, kteří neplní své poslání:

- Rodiče, kteří se **neumí** postarat o své děti – chybí jim rodičovské kompetence a rodičovská kapacita, děti s poruchami chování, děti s potřebou vysoké míry podpory z důvodu postižení nebo psychiatrického onemocnění.
- Rodiče, kteří se **nemohou** o děti starat. Většinou rodiče s vážným zdravotním hendikepem.
- Rodiče, kteří se **nechtějí** o děti starat.

Skupiny nemají pevné hranice a mohou se prolínat.

Sanace rodiny

Nezastupitelná role sociálních pracovníků, školy, mateřské školy, pediatra, sousedů, příbuzných, trenérů apod. při monitoringu ohrožených rodin a dětí v nich.

Zvýšená statečnost těchto osob, zvýšená statečnost sociálních pracovníků i soudců. Většinou to přináší problémy.

Včasná intervence = eliminace problémů v budoucnosti, zamezení poškození vývoje dítěte = prevence umístění dítěte do ústavní péče.

(Speciální školení pedagogů na odhalování krizí ve vývoji dětí?)

Ontarijský index zanedbávání péče.

Práce s motivací ohrožených rodin:

1. Rodina zcela nemotivovaná, nehodnotí se jako problematická, nevnímá ohrožení. Práce dosti komplikovaná.
2. Rodina nemotivovaná, nehodnotí se jako problematická, cítí se ale ohrožená zvnějšku.
3. Rodina je nemotivovaná, i když svou situaci hodnotí jako problematickou, rezignuje na změny.
4. Rodina deklaruje svoji motivovanost, hodnotí se jako problematická, vnímá ohrožení, ale je pasivní.
5. Rodina motivovaná, činí kroky pozitivní změně.

Zásady sanace rodiny:

- Mobilizace vůle rodičů udělat změny v životě.
- Koordinace, vyhodnocování, plánování, stanovení cílů, změny.
- Multidisciplinární spolupráce.
- Partnerský a kooperující přístup k rodině.
- Minimalizace bariér – časových, místních, psychologických, zdravotních apod.
- Intenzita.
- Dlouhodobost.

Služby sociální prevence:

Kdyby vždy a za všech okolností fungovala sociální prevence, není třeba řešit ohrožené děti a sanovat rodinu.

SSP patří mezi sociální služby podle zákona 108/2006 Sb. Poskytují je obce, kraje, neziskové organizace a MPSV ČR.

SSP se snaží zamezit generování dysfunkčních rodin a ohrožených dětí (krizové situace, životní návyky, způsob života, sociálně znevýhodněné prostředí, ohrožení práv, trestná činnost).

Služby sociální prevence směřem k dětem:

- raná péče,
- telefonická krizová pomoc,
- azylové domy,
- domy na půli cesty,
- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež,
- intervenční centra,
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi,
- terénní programy.

Základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb je sociální poradenství.

Slabá místa v systému práce s ohroženými rodinami:

- Rozpad rodin, nezvládání krizových situací, neosvojení si rodičovských kompetencí.
- Složité vztahy v rodině – noví partneři, nové rodiny, noví sourozenci.
- Domácí násilí.
- Reprodukce nepříznivé rodičovské kapacity, děti se nemají od koho učit rodičovským kompetencím.
- Nedůvěra rodičů vůči institucím.
- Fluktuace pracovníků sociálních služeb.
- Nízká motivace rodičů.
- Pozdní identifikace problému.
- Schází prevence a včasná intervence.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi:

SAS jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítěte, u kterého existují rizika ohrožení jeho vývoje a kdy rodiče nejsou schopni tato rizika eliminovat.

Činnosti:

- výchovné, vzdělávací a aktivizační,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické,
- pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů.

Výchovné, vzdělávací a aktivizační SAS:

- pracovně výchovná činnost s dětmi,
- pracovně výchovná činnost s dospělými, např. podpora a nácvik rodičovského chování včetně vedení hospodaření a udržování domácnosti, podpora a nácvik sociálních kompetencí v jednáních na úřadech, školách apod.
- nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte,
- zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity.

SAS - zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

- doprovázení dětí do škol, k lékaři, na zájmové aktivity a doprovázení zpět.

SAS – sociálně terapeutické činnosti:

- Socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících začleňování osob.

SAS – pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání záležitostí:

- pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
- pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež:

Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež se zajišťují v rozsahu se SAS.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP):

- Poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou ohroženy jeho život nebo příznivý vývoj anebo se dítě ocitlo bez péče přiměřené věku, jde-li o dítě týrané či zneužívané.
- Ochrana a pomoc spočívá v uspokojování základních životních potřeb včetně ubytování, zajištění zdravotnické péče, psychologických služeb a jiné obdobné péči.

ZDVOPy zřizuje:

- stát
- kraj,
- nestátní neziskové organizace.

Umístění dítěte:

- rozhodnutí soudu,
- žádost obecního úřadu (OSPOD),
- žádost zákonného zástupce,
- dítě požádá samo.

Náhradní výchovná péče:

- Náhradní rodinná péče:
  - péče jiné osoby,
  - osvojení neboli adopce (vč. mezinárodního osvojení)
  - pěstounská péče (vč. její zvláštní forma SOS vesničky)
  - pěstounská péče na přechodnou dobu,
  - poručnictví.
- Ústavní výchova:
  - ZDVOP,
  - dětská centra (kojenecké ústavy),
  - dětské domovy,
  - diagnostické ústavy (vč. středisek výchovné péče),
  - dětské domovy se školou,
  - výchovné ústavy,
  - domovy pro osoby se zdravotním postižením.

Co vše se může dít před nařízením ústavní výchovy?

1. Sociální poradenství = dohled OSPODu nad péčí rodiny o dítě – rady, doporučení, konzultace, intervence atd. – počátek sanace rodiny jako prevence umístění dítěte mimo rodinu.
2. Soudem nařízený dohled.
3. Služby sociální prevence (viz str. 10), zejm. krizová telefonická pomoc, raná péče, azylové domy, domy na půli cesty, nízkoprahová zařízení pro rodiny s dětmi.

4. Náhradní rodinná péče ve všech druzích.
5. Ústavní výchova jako poslední možnost péče a výchovy dětí, když veškeré předešlé možnosti nejsou možné nebo ztroskotaly.

„Proti“ ústavní výchově:

- nenaplnuje všechny potřeby dětí,
- anonymita kolektivní výchovy,
- přece jen omezená možnost individuálního přístupu,
- netvoří se v dětech model rodiny, vzory rodičů apod.
- dítě nevyrůstá v přirozeném prostředí,
- zanechá na dítěti stopy.

Co z toho naplňuje nefunkční a špatná rodina?

„Pro“ ústavní výchovu:

- personální obsazení – speciální pedagogové, sociální pedagogové, psychologové, terapeuti, sociální pracovníci, kontakty na další služby – psychiatrie a jiné specializované medicínské obory apod.,
- kontrola ze strany státu a zřizovatele,
- plánování a vyhodnocování výchovně - vzdělávací práce,
- rozvoj schopností a talentu dětí,
- pozitivní segregace z patologického prostředí, přerušení dědičné nefunkčnosti rodin.

Otázky k diskusi:

1. Jaká je pravděpodobnost, že dítě z opakovaně sanované rodiny se integruje plnohodnotně do společnosti?
2. Myslíte si, že dítě, které se po odchodu z DD dostane do kolize se zákonem, by se v opakovaně sanované rodině trestné činnosti nedopustilo?
3. Kde je hranice práva dětí na svou rodinu a právem dítěte na vzdělání a všestranný rozvoj?
4. Jaká je pravděpodobnost, že dítě z opakovaně sanované rodiny dokončí nějaký stupeň vzdělání? (vyučení, SŠ, VOŠ, VŠ)

Použité zdroje:

BECHYŇOVÁ, Věra: *Sociální práce s rodinou aneb sanace rodiny*. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/hledam-pomoc>. 2016.

Metodické doporučení MPSV č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou. 2009

BITTNER, Petr. *Metodika služby sanace rodiny se zaměřením na spolupráci mezi orgány sociálně právní ochrany dětí a poskytovateli sociálních služeb v Pardubickém kraji*. Dostupné z:

<http://www.almathea.pardubice.cz>. 2009.

Formy náhradní rodinné péče. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14501>. 2013.

Náhradní rodinná péče o ohrožené děti v některých evropských zemích. Soubor přednášek z mezinárodní konference. Starý most s.r.o. Plzeň 2018. ISBN 978-80-87338-82-7.

Náhradní rodinná péče – základní informace. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/nahradni-rodinna-pece-zakladni-informace>. Národní informační centrum pro mládež. 2018.

Prevence umístování dětí do institucionální péče ve Zlínském kraji. Usnesení Rady Zlínského kraje 0790/R19/15 z 29.9.2015.

RADLER, Hermann. *Pro a proti institucionalizaci.* Soubor přednášek z mezinárodní konference. Starý most s.r.o. Plzeň 2018. ISBN 978-80-87338-82-7.

SCHEIBERG, František. *Dětská centra – moderní forma komplexní péče o ohrožené děti a rodiny.* Soubor přednášek z mezinárodní konference. Starý most s.r.o. Plzeň 2018. ISBN 978-80-87338-82-7.

Sanace rodiny. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/5587>. 2008.

Sociální práce a sociální služby. Dostupné z:
<http://www.mpsv.cz/cs/9>.

Sociální služby. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/18661>. 2019.

Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

VOJTOVÁ, Věra: Kvalita života jako perspektiva dětí ze školských zařízení pro výkon ústavní o ochranné výchovy. Soubor přednášek z mezinárodní konference. Starý most s.r.o. Plzeň 2018. ISBN 978-80-87338-82-7.

Vyhláška č. 505/2006 Sb. ze dne 15.11.2006, kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Wikipedia. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/socialne_aktivizacni_sluzby_pro_rodiny_s_detmi. 2017.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí.

Zanedbávání péče o dítě a kulturní rozdíly. Dostupné z:
<https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktualizy/81468>. 2008.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Děkuji za pozornost.

Kompetence leadera úspěšné školy

CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008145